

Marek Delong¹

Problem prawnej ochrony życia w enuncjacjach Konferencji Episkopatu Polski w latach 1989–2011

Streszczenie

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie problemu prawnej ochrony życia w świetle enuncjacji Konferencji Episkopatu Polski w latach 1989–2010. Był to istotny element programowy oficjalnych wypowiedzi Konferencji Episkopatu, która uznawała tę kwestię za niezwykle ważną w dobie przyspieszonych przemian kulturowych i podkreślała, że problem ochrony życia powinien się spotkać ze szczególnym zainteresowaniem ze strony państwa. Konferencja Episkopatu zabiegała o poszanowanie nienaruszalnego prawa do życia każdej istoty ludzkiej od chwili poczęcia, podkreślając, że prawo to jest podstawową wartością moralną i istotnym elementem cywilizowanego społeczeństwa.

Problem liberalizacji lub zaostrzenia przepisów dotyczących aborcji był przedmiotem wielu kampanii politycznych w Polsce w latach 90. W konfrontacji różnych nurtów ideologicznych kształtowały się rzeczywiste postawy Polaków wobec aborcji. Kościół katolicki w kwestiach fundamentalnych, objętych zasadami jego nauczania społecznego, nie dopuszcza jednak możliwości dialogu, więc jego stanowisko nie może być w tych sprawach elastyczne. Konferencja Episkopatu nie mogła zgodzić się na wprowadzanie zmian prawnych, które naruszałyby naukę Kościoła i podważałyby jego zasady moralne. Katolickie wartości i zasady moralne nie mogą podlegać żadnym negocjacom i nie ma wobec nich moralnego kompromisu. W konsekwencji Konferencja Episkopatu Polski zawsze zajmowała bezkompromisową postawę obrony życia i rodziny jako podstawowej komórki społecznej opartej na małżeństwie kobiety i mężczyzny.

Słowa kluczowe: prawo do życia, Konferencja Episkopatu Polski

Wstęp

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie problemu prawnej ochrony życia w świetle enuncjacji Konferencji Episkopatu Polski

---

¹ Dr hab. Marek Delong, Instytut Nauk o Polityce Uniwersytetu Rzeszowskiego, al. mjr. W. Kopisto 2a, 35-959 Rzeszów, e-mail: m-delong77@tlen.pl.

w latach 1989–2010. Był to istotny element programowy oficjalnych wypowiedzi Konferencji Episkopatu, która uznawała tę kwestię za niezwykle ważną w dobie przyspieszonych przemian kulturowych i podkreślała, że prawna ochrona życia powinna się spotkać ze szczególnym zainteresowaniem ze strony państwa (*Słowo biskupów po Konferencji...* 2007).

W oficjalnych enuncjacjach Konferencji Episkopatu Polski bardzo często podkreślano katolicki charakter polskiego społeczeństwa. W listach pasterskich, komunikatach, oświadczeniach i innych dokumentach Konferencji Episkopatu Polski pojawiają się kategorie katolickiego narodu polskiego i Polaka-katolika. Biskupi wychodzili z założenia, że państwo o ponadtysięcletniej kulturze chrześcijańskiej, któremu Kościół służył przez wieki, nie powinno spychać go na margines życia gospodarczego i politycznego (*List pasterski Episkopatu Polski w sprawie powrotu...* 1990, 1649–1650).

Konferencja Episkopatu Polski konsekwentnie zabiegała o poszanowanie nienaruszalnego prawa do życia każdej istoty ludzkiej od chwili poczęcia. Uznawała to prawo za podstawową wartość moralną i istotny element cywilizowanego społeczeństwa. W 1991 r. zasadniczym celem działalności Kościoła w życiu publicznym stało się przeforsowanie ustawy delegalizującej aborcję (Stawrowski 2014: 35). „Kwestia ustawy antyaborcyjnej – pisał Krzysztof Kowalczyk – była przedmiotem prac w parlamencie w latach 1989–1993. Próby liberalizacji ustawy antyaborcyjnej były podejmowane przez parlament w latach 1993–1996, 2004–2005 i w 2011 r. W 2007 r. grupa posłów wystąpiła z inicjatywą wpisania do konstytucji zapisu o ochronie życia człowieka od chwili poczęcia” (Kowalczyk 2012: 104).

Konferencja Episkopatu Polski przedstawiała swoje stanowisko na posiedzeniach komisji sejmowych i senackich. Należy podkreślić dużą aktywność w tej kwestii przedstawicieli Zespołu Ekspertów ds. Rodziny: ks. Jerzego Buxakowskiego i ks. Tadeusza Stycznia. Stanowisko Kościoła było najpełniej wyrażane przez posłów: Marka Jurka, Jana Łopuszańskiego i Stefana Niesiołowskiego; senatorów: Alicję Grześkowiak i Waleriana Piotrowskiego. Po 1993 r. zaangażowanie Konferencji Episkopatu Polski przeciw liberalizacji ustawy antyaborcyjnej było mniejsze (nie powoływano specjalnych ekspertów duchownych), ale nigdy nie wycofała się ona z artykulacji własnego stanowiska (Kowalczyk 2012: 107).

Prawna ochrona życia. Dążenie do uchwalenia ustawy delegalizującej aborcję w latach 1989–1993

Biskupi przekonywali, że po upadku systemu totalitarnego² nadszedł czas na naprawę szkód wyrządzonych społeczeństwu przez komunistyczne bezprawie ustawodawcze. Państwo, które nie bierze w obronę życia od momentu jego naturalnego początku, kwestionuje równocześnie równość wszystkich wobec prawa, gdyż pozbawia ochrony te kategorie obywateli, które tej ochrony potrzebują najbardziej. W takim państwie zagrożone są fundamenty praworządności. Złe ustawodawstwo w tej sferze przyczyniło się do nasilenia zjawiska deprawacji społecznej, a co za tym idzie, różnego rodzaju patologii. Jednakże złe prawo nie stanowi normy zwalniającej ludzi wierzących z osobistej odpowiedzialności (*Wezwanie do modlitwy o prawa...* 1990: 1667).

Konferencja Episkopatu przypominała, że nauka potwierdza człowieczeństwo nienarodzonych bez żadnych wątpliwości. Nie można więc arbitralnie rozstrzygać o wartości człowieka i jego prawie do życia na podstawie wieku, wzrostu, wagi czy też stopnia świadomości. Apelowano o budowę społeczeństwa obywatelskiego z zachowaniem prawa do życia, które dotyczy i obowiązuje każdego człowieka, niezależnie od przekonań religijnych, gdyż jest prawem naturalnym. Uczulano, że inicjatywy ustawodawcze mające zapewnić prawną ochronę życia poczętego wymagają czujności i pełnej analizy ze strony ludzi wierzących. „Jesteśmy przekonani – czytamy w liście pasterskim na Niedzielę Świętej Rodziny 1990 r. – iż chodzi nie tylko o naszą narodową sprawę, ale również o poruszenie sumienia innych narodów. Synonimem powrotu do Europy nie może być rezygnacja z Bożego Prawa. Wracając do Europy, pragniemy znaleźć się w gronie państw moralnie silnych, strzegących prawa gwarantujących – także z naszą pomocą – przestrzeganie praw człowieka” (*List biskupów polskich na Niedzielę...* 1990: 1680–1681).

Biskupi twierdzili, że państwo pozwalające na odbieranie życia nienarodzonym jest państwem odmawiającym człowiekowi prawa do życia. Przypominali, że każdy, kto przyczynia się w jakikolwiek sposób, także poprzez zaniedbanie, do niszczenia życia poczętego, popełnia grzech ciężki, a jeśli ma bezpośredni udział w odebraniu życia dziecku poczę-

---

² W enuncjacjach Konferencji Episkopatu Polski to określenie jest powszechnie stosowane.

temu, to wyłącza się z Kościoła (*Niewidzialne światło* 2011: 171)³. Apelowali o zabieranie głosu na rzecz prawa do życia w okresie konsultacji społecznych, uznając takie działanie za obowiązek sumienia w świetle nauczania papieża Jana Pawła II, które przesycone jest prawdziwym humanizmem i troską o życie każdego człowieka (*Słowo biskupów diecezjalnych...* 1991: 1702).

Konferencja Episkopatu zdawała sobie sprawę, że nauczanie Kościoła na temat ochrony życia spotyka się z niewłaściwym odbiorem społecznym. Współczesny negatywny stosunek do życia poczętego jest – według przedstawicieli hierarchii kościelnej – objawem większego kryzysu. Katolicy zagubili chrześcijańską prawdę o człowieku oraz ewangeliczną naukę o miłości i powołaniu małżeńskim, a osłabienie wiary powoduje trudności w rozróżnieniu dobra i zła, zwłaszcza w tak trudnych sprawach. Kierowanie się nauczaniem Kościoła pomoże uodpornić się na fałszywe poglądy płynące z pogańskiej wizji człowieka. Zaprzeczenie prawa do życia niszczy podstawową jedność rodzaju ludzkiego. Nie da się zabijania istot ludzkich włączyć do spraw podlegających tolerancji i kompromisowi (*List pasterski o miłości małżeńskiej...* 1991: 1744–1745). „Kościół, występując w obronie prawa do życia każdego dziecka poczętego – pisali biskupi – broni moralności ogólnoludzkiej, powszechnej, nie ograniczonej do światopoglądu lub wyznania” (*List pasterski o miłości małżeńskiej...* 1991: 1745).

Konferencja Episkopatu podkreślała, że prawo do życia, które wynika z natury i nie wymaga stanowienia przez państwo czy też jakiś inny autorytet publiczny, jest prawem najważniejszym. Państwo zobowiązane jest uznać je za centralny element systemu prawnego na wszystkich jego poziomach: konstytucyjnym, cywilnym i karnym. Samo zaś ustawodawstwo posiada własny profil moralny, a więc podlega ocenie etycznej (*Wezwanie do modlitwy o prawa...* 1990: 1668). Państwo, które odbiera prawo do życia człowiekowi nienarodzonemu, wydaje w ten sposób zbiorowy wyrok, do czego nie ma żadnych uprawnień (*Słowo biskupów diecezjalnych...* 1991: 1701).

W *Odezwie biskupów polskich w sprawie referendum na temat życia nienarodzonych* z 2 maja 1991 roku (Stawrowski 2014: 21)⁴ znalazło się

³ Arcybiskup Józef Życiński twierdził, że poparcie wielu katolików dla aborcji jest konsekwencją komunizmu.

⁴ Zbigniew Stawrowski zauważył, że dokument ten nie był szeroko komentowany w prasie. Pojawiły się nieliczne głosy publicystów katolickich sprowadzające się do akceptacji stanowiska Episkopatu w kwestiach moralnych. „Tymczasem całość przesłania – pisał – nie jest oczywista. Uznając najlepsze intencje autorów Odezwy, sądzę, że

stwierdzenie, że ani państwo, ani też jednostka nie może regulować takich kwestii, gdyż mieszczą się one w zakresie praw przyrodzonych, chociaż niektóre ugrupowania w Polsce żądały przeprowadzenia referendum. Uzasadniały je obroną zagrożonej wolności, rzekomą troską o państwo i jego miejsce w Europie. Konferencja Episkopatu twierdziła, że głosowanie nad zalegalizowaniem niszczenia życia ludzkiego jest niedopuszczalne, nie tylko łamie prawo człowieka, ale godzi też w cały porządek naturalny (*Odezwa biskupów...* 1991: 1705).

Biskupi protestowali przeciwko – jak określali – publicznej agresji na piąte przykazanie, domagając się ustawowego zabezpieczenia prawnej ochrony życia. Na 259. Konferencji Plenarnej 27 listopada 1992 r. stwierdzili, że Kościołowi nie zależy usilnie na przyznaniu mu racji, ale na uszanowaniu racji Bożej. Ci, którzy deklarują się jako wierzący, nie mogą poprawiać prawa Boga, a niewierzący powinni respektować je jako pierwsze prawo natury. W konsekwencji hierarchowie stanowczo sprzeciwiali się propozycji poddania tej sprawy pod referendum, argumentując, że nie można głosować nad prawem Bożym. Wszyscy ludzie mają obowiązek występowania w obronie życia poczętego, a katolicy, którzy opowiadają się przeciwko niemu, stają w konflikcie z prawem Bożym i nauczaniem Kościoła (*Słowo biskupów z Jasnej Góry wobec agresji...* 1992: 1808–1809). Konferencja Episkopatu utrzymywała, że przeciwni prawu do życia są zazwyczaj ludzie, którzy zwątpili w sens własnego i nie umieją się nim radować, a zagłuszają ten stan postawą konsumpcyjną, nieuporządkowanym nastawieniem na zwiększanie swojego znaczenia lub posiadania. Występowanie w społeczeństwie mentalności przeciwnej życiu jest oznaką zagubienia miłości, szczęścia z dawania i ponoszenia wyrzeczeń (*List pasterski o miłości małżeńskiej...* 1991: 1752).

Przedstawiciele hierarchii kościelnej zwracali uwagę na najbardziej widoczne postawy proaborcyjne, które mogą wyrażać się w zamachu na własne dziecko nienarodzone, ale częściej przejawiają się w znieczulicy wobec zabijania dzieci jako zjawiska masowego. Ich źródłem jest traktowanie dzieci przez rodziców jako własności. Mądra miłość dzieci już narodzonych wyeliminowałaby społeczne przyzwolenie na aborcję (*List pasterski o miłości małżeńskiej...* 1991: 1753). Przekonywali także, że

---

zasługuje ona na rzeczową krytykę. I to zasługuje w dwojakim sensie. Po pierwsze, szereg sformułowań, które odnoszą się do zasad stanowienia prawa w państwie, musi budzić wątpliwości czy wręcz sprzeciw. Po drugie, właśnie Episkopat – wielki moralny autorytet zasługuje na to, by traktować jego wypowiedzi poważnie i otwarcie mówić o tym, co w nich niejasne i kontrowersyjne”.

prawny zakaz zabijania dzieci nienarodzonych nie ma nic wspólnego z naruszaniem praw kobiety i małżonków. „Trudno sobie wyobrazić – pisali – żeby ktoś mógł się zdecydować na zamach przeciwko życiu własnego dziecka, które się już poczęło, nie zabezpieczywszy się (przynajmniej podświadomie) fałszywym poczuciem, że jest ono jego własnością, nie próbując fałszywie przekonać samego siebie, że o losie dziecka wolno mu decydować podobnie, jak decyduje o każdej innej własności. Kto rozumie, iż dziecko nigdy nie jest własnością rodziców, widzi oczywistą absurdalność argumentu, jakoby prawny zakaz zabijania dzieci naruszał prawa kobiety oraz małżonków do prywatności (*List pasterski o miłości małżeńskiej...* 1991: 1754).

Konferencja Episkopatu apelowała o rzetelną informację na temat projektu ustawy o prawnej ochronie dziecka poczętego, o przekazywanie prawdy, że życie rozpoczyna się przed narodzeniem, o uświadomienie, że prawo do życia jest niezbywalnym prawem każdego człowieka, o ukazywanie środowisk zaangażowanych w obronę życia nienarodzonych, samotnych matek, wielodzietnych rodzin. Nie można aborcji traktować jako dobrodziejstwa i sposobu na rozwiązywanie życiowych problemów ani wychwalać tego zjawiska jako pomocnego w postępie ludzkości, służącego wyzwoleniu kobiet i dobru rodziny, gdyż jest to czysta hipokryzja (*Słowo biskupów z Jasnej Góry wobec agresji...* 1992: 1809).

Rodzina jest w nauczaniu Kościoła fundamentem narodów i społeczeństw. Pochodzi od Boga i zamysłem Bożym jest chrześcijański program życia rodzinnego. Wprawdzie ludzie mają możliwość podejmowania decyzji, ale dotyczy ona przede wszystkim drogi małżeńskiej. O powołaniu do życia istnień ludzkich decyduje tylko Bóg. Biskupi podkreślali, że rodzina jest najważniejszą siłą i bastionem narodu. Przyjaciele narodu umacniają rodzinę, a jej wrogowie niszczą. Do rodziny należy podchodzić z szacunkiem, gdyż bez niej naród niszczeje. Dlatego Konferencja Episkopatu wyrażała zaniepokojenie stawianymi na nowo żądaniem środowisk politycznych, które mają łatwy dostęp do mediów i ośrodków władzy, stwarzającymi zagrożenie dla życia najmłodszych Polaków – nienarodzonych. Rodzinie, która znajduje się w trudnej sytuacji materialnej, proponuje się rozwiązania niemoralne i pozbawione jakiegokolwiek ludzkiej wrażliwości, czyli zabicie nienarodzonego dziecka. Biskupi wskazywali, że niektóre partie polityczne uzasadniają aborcję wolnością osobistą i wrażliwością społeczną (*List Episkopatu Polski na Niedzielę...* 2001: 56).

Próby liberalizacji przepisów antyaborcyjnych w latach 2003–2006

Na 324. Zebraniu Plenarnym Konferencji Episkopatu Polski, które odbyło się 22 października 2003 r. w Warszawie, biskupi z ubolewaniem i zdumieniem przyjęli zapowiedź zmian prawnych niosących dodatkowe zagrożenie dla życia poczętego. Stwierdzili, że propozycji tych nie da się pogodzić z chrześcijańską wizją człowieka, stąd też nie mogą być popierane przez katolików. Zaapelowali do wszystkich ludzi dobrej woli o podjęcie działań w obronie godności życia, rodziny i małżeństwa rozumianego jako związek mężczyzny i kobiety (*Komunikat z 324... 2003*).

Konferencja Episkopatu podniosła problem zmniejszenia urodzeń o połowę w ostatnim dwudziestoleciu (licząc do roku 2003) i ujemnego przyrostu naturalnego w roku 2002. Stwierdziła, że są to zjawiska, którym towarzyszy ograniczenie pomocy materialnej dla rodziny i propagowany przez rząd program zawierający rozwiązania szkodliwe dla kobiet i niezgodne z nauczaniem Kościoła (*Komunikat z 325... 2003*).

Biskupi twierdzili, że polska demokracja rozwija się, nie unikając błędów i pomyłek, ale mimo to należy wierzyć, że zmiany idą w dobrym kierunku (*Słowo pasterskie biskupów polskich... 2004: 49*). Osłabienie optymizmu hierarchii kościelnej przyniosło złożenie w Sejmie projektu ustawy o świadomym rodzicielstwie, związanego z realizacją prawa europejskiego. Konferencja Episkopatu odniosła się krytycznie do założeń projektu ustawy, uznając ją za niemożliwą do zaakceptowania⁵. Z całą stanowczością sprzeciwiła się zawartym w niej rozwiązaniom, dowodząc, że wprowadza całkowitą swobodę zabijania dzieci poczętych. Dotychczas funkcjonujące prawo oceniała pozytywnie, gdyż było ono korzystne dla matki i dziecka, a także miało dobry wpływ na świadomość społeczną (*Oświadczenie Rady Stałej... 2004: 49*).

Hierarchowie twierdzili, że nowy projekt ustawy proponuje możliwość dokonywania aborcji u małoletnich dziewcząt bez konieczności informowania rodziców, obowiązkową edukację seksualną od I klasy

---

⁵ Projekt ustawy o świadomym rodzicielstwie miał na celu dostosowanie polskiego ustawodawstwa do prawa wspólnotowego. Dotyczył uregulowania kwestii związanych z prawem do informacji, edukacji, poradnictwa i środków związanych ze świadomym rodzicielstwem, np. stworzenia legalnej możliwości przerywania ciąży w trakcie pierwszych 12 tygodni jej trwania; wprowadzenia refundacji antykoncepcji, uzupełnienia istniejących regulacji o warunki stosowania metody *in vitro* i działań banków komórek rozrodczych i zarodków. Za: <http://www.sejm.gov.pl/sejm7.nsf/PrzebiegProc.xsp?id=94EA6DEB385F18EDC1257B1A0027B8D8> (dostęp: 28.04.2015).

szkoły podstawowej, a także finansowanie z budżetu państwa aborcji, środków antykoncepcyjnych i zabiegów sztucznej prokreacji. Uznali to za naruszenie konstytucyjnej zasady ochrony ludzkiego życia i zdrowia, równouprawnienia wszystkich obywateli, a także zamach na macierzyństwo, rodzicielstwo i prawa rodziców. Wejście w życie takiej ustawy w sytuacji niskiego przyrostu demograficznego należałoby traktować jako zbrodnię przeciwko narodowi (*Oświadczenie Rady Stałej...* 2004: 49). „Propozycje te – czytamy w oświadczeniu Rady Stałej Konferencji Episkopatu Polski z 21 września 2004 r. – jako powrót do prawodawstwa PRL-u, są nie do zaakceptowania i powinny budzić zdecydowany sprzeciw, nie tylko katolików. Mając na względzie dobro rodziny i szacunek wobec życia, apelujemy do wszystkich ludzi dobrej woli o sprzeciwienie się projektowi takiej ustawy, która odwołując się do fałszywie pojmowanej wolności, narusza słuszne prawa drugiego człowieka” (*Oświadczenie Rady Stałej...* 2004: 49).

Pomimo wielu społecznych protestów obywatelski projekt ustawy o świadomym rodzicielstwie wpłynął do Sejmu 2 kwietnia 2004 r. (wnioskodawcą była posłanka Joanna Senyszyn z SLD), a 30 lipca został skierowany do pierwszego czytania. Konferencja Episkopatu określiła go jako sprzeczny z elementarnymi zasadami moralnymi i obywatelską odpowiedzialnością za przyszłość Narodu. Podkreślała, że żadna władza państwowa nie ma uprawnień do zmiany norm prawa naturalnego ustanowionego przez Boga. Biskupi zaapelowali do parlamentarzystów o odrzucenie projektu takiej ustawy, uznając ją za sprzeczną z normami moralnymi i z polską racją stanu. Proponowali rządzącym, aby swoją uwagę skierowali na dramatyczne problemy społeczne, takie jak bieda i bezrobocie, a także zagrożenia w wymiarze moralnym i etycznym, które są niebezpieczne szczególnie dla młodego pokolenia (*Komunikat z 330...* 2004: 58).

Konferencja Episkopatu stanowczo krytykowała próby zmiany ustawodawstwa w zakresie ochrony życia poczętego poprzez projekt ustawy o świadomym rodzicielstwie i zaznaczyła, że jej stanowisko w tej sprawie jest niezmiennie (*Komunikat Rady Stałej...* 2005: 50). Wyraziła też uznanie dla lekarzy, którzy zaangażowali się w ochronę życia poczętego, mimo że byli za to nękanymi procesami sądowymi i dyskryminowani w niektórych mediach (*Komunikat z 336...* 2006: 49).

Rada Stała Konferencji Episkopatu Polski wystosowała 10 lutego 2005 r. list do Marszałka Sejmu Włodzimierza Cimoszewicza, w którym oświadczyła, że biskupi polscy z całą mocą podtrzymują wyrażone wcześniej stanowisko sprzeciwu wobec projektu ustawy o świadomym

rodzicielstwie, która wprowadza całkowitą swobodę zabijania dzieci poczętych. Rada zaznaczyła, że dotychczas obowiązujące w tej materii prawo przyniosło pozytywne skutki dla sytuacji matki i dziecka oraz korzystne zmiany w świadomości społecznej. Sprzeciwiała się również proponowanej w projekcie ustawy swobodzie przeprowadzania aborcji u małoletnich dziewcząt bez konieczności informowania rodziców, obowiązkowej edukacji seksualnej od I klasy szkoły podstawowej oraz finansowaniu z budżetu państwa aborcji, środków antykoncepcyjnych i zabiegów sztucznego zapłodnienia (*List Rady Stalej...* 2005: 50–51). „Zamiast zwiększania pomocy – pisali biskupi – kobietom brzemiennym i rodzinom w trudnych sytuacjach życiowych, projekt ustawy zakłada drastyczne obniżenie standardów ochrony ludzkiego życia i zdrowia, demoralizację dzieci i młodzieży, odsuwa rodziców od decydowania o istotnych sprawach ich dzieci oraz powoduje ogromne wydatki budżetu państwa” (*List Rady Stalej...* 2005: 51).

Po odrzuceniu przez Sejm projektu ustawy o świadomym rodzicielstwie szesnastoma głosami 15 lutego 2005 r. Konferencja Episkopatu wyraziła uznanie dla parlamentu za to, że miał odwagę opowiedzieć się za najwyższą wartością, jaką jest ludzkie życie. Podkreśliła, że należy także odrzucić zamysł legalizacji eutanazji, a wypowiedzi niektórych przedstawicieli władz państwowych na temat możliwości wprowadzenia w Polsce prawa do eutanazji uznawała za całkowicie sprzeczne z prawem do życia i nauką Kościoła (*Komunikat z 347...* 2009).

Inicjatywa wpisania do konstytucji zapisu o „ochronie życia od poczęcia”

23 sierpnia 2006 r. posłowie Ligi Polskich Rodzin złożyli w Sejmie pierwszy projekt poprawki do konstytucji zakładający wprowadzenie zapisu o „ochronie życia od poczęcia”. Podjęcie tego problemu ułatwiało wówczas sprawowanie władzy przez rząd koalicyjny Prawa i Sprawiedliwości. Przed debatą w Sejmie na temat zmiany art. 38 Konstytucji RP, która odbyła się 27 października 2006 r., przewodniczący Konferencji Episkopatu arcybiskup Józef Michalik wystosował list do marszałka Sejmu Marka Jurka, w którym zwrócił się do wszystkich parlamentarzystów, aby opowiedzieli się za prawem do życia, odrzucając względy polityczne i kierując się jedynie racjami sumienia. Metropolita przemyski zaznaczył, że normy konstytucyjne muszą być bardzo wyraźne, dlatego prawo do życia powinno być zagwarantowane przez jednoznaczny zapis konstytu-

cyjny. Sprawa ochrony życia jest bowiem niezależna od wyznawanej wiary, chociaż wiara jest czynnikiem umacniającym szacunek dla norm prawa naturalnego (*List abpa Józefa Michalika...* 2006: 51–52). „Sprawa ochrony życia – pisał arcybiskup Michalik – należy do fundamentów etyki, stoi ponad wymiarem i interesem politycznym jakiegokolwiek partii. Wszyscy politycy, publicyści i poszczególni obywatele na miarę swoich możliwości mają obowiązek popierania ochrony życia i zabiegania o to, aby inni je popierali” (*List abpa Józefa Michalika...* 2006: 52).

Na 339. Zebraniu Plenarnym Konferencji Episkopatu Polski, które odbyło się 14 marca 2007 r. w Warszawie, biskupi wyrazili wdzięczność dla tych wszystkich, którzy działają na rzecz skutecznej prawnej ochrony życia ludzkiego od poczęcia aż do naturalnej śmierci. Zaznaczyli, że jednoznacznie popierają działania mające na celu konstytucyjne zagwarantowanie tej ochrony. Godność człowieka wynika z prawa naturalnego, dlatego nie wolno ważnych spraw moralnych dotyczących nienaruszalności życia ludzkiego poddawać pod referendum. O poparcie dla tej fundamentalnej kwestii prosili katolików, wszystkich chrześcijan i wyznawców innych religii, a także niewierzących (*Komunikat z 339...* 2007). Przed debatą parlamentarną Rada ds. Rodziny zwróciła się do parlamentarzystów, aby zagwarantowali konstytucyjną ustawą ochronę życia (*W najwyższej wagi...* 2007). Projekt zmiany treści art. 38 został odrzucony przez Sejm 13 kwietnia 2007 r. Marszałek Sejmu Marek Jurek zrezygnował wówczas z pełnienia urzędu.

Konferencja Episkopatu konsekwentnie występowała w obronie życia, wyrażając zdecydowany protest wobec rezolucji nr 1607 Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy z 16 kwietnia 2008 r. w sprawie depenalizacji i dostępu do tzw. bezpiecznej aborcji. Zaznaczała, że rezolucja wzywa państwa członkowskie do legalizacji aborcji tam, gdzie jest ona nielegalna, do prowadzenia bardziej skutecznej edukacji seksualnej, polityki prorodzinnej i skutecznej promocji środków antykoncepcyjnych (Kondratiewa-Bryzik 2009: 191).

Biskupi podkreślili, że aborcja zawsze jest zabójstwem całkowicie bezbronnego dziecka, które ma swoje prawa od momentu poczęcia, a matka ma prawo do otrzymania od społeczeństwa należytej pomocy (*Stanowisko Rady Stałej...* 2008). „Wspomniana rezolucja Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy – pisali – wyrządza krzywdę zarówno bezbronnym dzieciom, jak też ich matkom, a także całemu społeczeństwu. Może też wyrządzić niepowetowaną szkodę idei jednoczenia się narodów naszego kontynentu, trudno bowiem wyobrazić sobie prawdziwą jedność Europy budowaną na prawie zabijania niektórych grup ludzi.

Biskupi wyrażają kategorię sprzeciw wobec próby narzucania drogą administracyjną zasad sprzecznych z podstawową wrażliwością moralną ludzkich sumień” (*Stanowisko Rady Stałej...* 2008).

Konferencja Episkopatu Polski podkreślała konieczność wychowania do wartości, szczególnie w dzisiejszych czasach, które cechują się ich zanikiem i upadkiem autorytetów. Ostrzegła, że brak wychowania do podstawowych wartości może prowadzić do utraty sensu życia i relatywizmu moralnego. Wychowanie do wartości rozpoczyna się w rodzinie, ale duży udział ma w nim także szkoła, która nie powinna wprowadzać do programu wychowawczego treści sprzecznych z chrześcijańską wizją człowieka (*Wychowywać do wartości...* 2013).

Biskupi zgromadzeni na 351. Zebraniu Plenarnym Konferencji Episkopatu Polski, które odbyło się w dniach 8–9 marca 2010 r. w Warszawie, podkreślili, że godność życia ludzkiego nie może stać się przedmiotem rozgrywek. Uznanie nienaruszalności życia ludzkiego nie zależy też od wyroków sądów. „Nie możemy milczeć – pisał arcybiskup Michalik – gdy o prawo do zabijania dziecka poczętego dobija się po międzynarodowych sądach matka i kiedy za nazwanie zabójstwa niewinnego, bezbronno dziecka morderstwem karze się redaktora katolickiego pisma. Nie możemy milczeć, widząc, jak stołeczna salonowa gazeta rozkłada ducha narodu i wszelkimi sposobami wmawia mu, że nowoczesność polegać będzie na wyrzeczeniu się honoru, miłości ojczyzny, chrztu, ewangelii i zbawczego krzyża” (*Święty arcybiskup Zygmunt...* 2010).

Obrona życia stanowi bardzo istotną część misji Kościoła, dlatego biskupi wyrazili solidarność ze wszystkimi środowiskami, także medialnymi, które broniąc go, stają się ofiarami niesprawiedliwych oskarżeń i wyroków (*Komunikat z 351...* 2010).

Zakończenie

Problem liberalizacji lub zaostrzenia przepisów dotyczących aborcji był przedmiotem wielu kampanii politycznych w Polsce po zmianach 1989 r. W konfrontacji różnych nurtów ideologicznych kształtowały się rzeczywiste postawy Polaków wobec aborcji (Mariański 2001: 351). „Zarówno analiza postaw aprobujących aborcję w określonych sytuacjach, jak i analiza motywów jej dezaprobaty – pisał ksiądz Janusz Mariański – wskazują, że Kościołowi katolickiemu nie udało się przekazać i ugruntować w świadomości wielu katolików teologiczno-moralnych koncepcji związanych z ochroną poczętego życia” (Mariański 2001: 356).

W kwestiach fundamentalnych, objętych zasadami nauczania społecznego Kościoła, Episkopat nie dopuszcza możliwości dialogu, więc jego stanowisko nie może być w tych sprawach elastyczne. W konsekwencji Konferencja Episkopatu Polski zawsze przyjmowała bezkompromisową postawę obrony życia i rodziny jako podstawowej komórki społecznej, opartej na małżeństwie kobiety i mężczyzny. Broniąc tych wartości, sprzeciwiała się dyskryminowaniu katolickiej większości poprzez narzucanie światopoglądów, ideologii i rozwiązań prawnych, które są sprzeczne z zasadami chrześcijańskimi, jednocześnie dążąc do prawnego usankcjonowania tych zasad.

Konferencja Episkopatu Polski nie mogła zgodzić się na wprowadzanie zmian prawnych, które naruszałaby nauczanie Kościoła i podważałyby jego zasady moralne. Katolickie wartości i zasady moralne nie mogą podlegać żadnym negocjacjom i nie ma wobec nich moralnego kompromisu.

Literatura

Źródła (chronologicznie)

- List pasterski Episkopatu Polski w sprawie powrotu katechizacji do szkoły polskiej*, Kraków, dnia 16 czerwca 1990 r., 241. Konferencja Plenarna Episkopatu Polski [w:] *Listy pasterskie Episkopatu Polski 1945–2000*, t. 2, bp P. Libera, ks. A. Rybicki CSMA, ks. S. Łącki CSMA, Marki 2003, dalej: *Listy pasterskie*.
- Wezwanie do modlitwy o prawa dla nienarodzonych*, Warszawa, 7 września 1990 r. [w:] *Listy pasterskie*.
- List biskupów polskich na Niedzielę Świętej Rodziny*, Częstochowa, 30 listopada 1990 r. [w:] *Listy pasterskie*.
- Słowo biskupów diecezjalnych do wiernych w Polsce [Różne sugestie duszpasterskie na okres Wielkiego Postu]*, Warszawa, 28 lutego 1991 r. [w:] *Listy pasterskie*.
- Odezwa biskupów polskich w sprawie referendum na temat życia nienarodzonych*, Warszawa, 2 maja 1991 r. [w:] *Listy pasterskie*.
- List pasterski o miłości małżeńskiej oraz prawie do życia wszystkich dzieci poczętych „Radość życia”*, Jasna Góra, w Święto Ofiarowania NMP, 21 listopada 1991 r. [w:] *Listy pasterskie*.
- Słowo biskupów z Jasnej Góry wobec agresji na przykazanie „Nie zabijaj”*, Częstochowa – Jasna Góra, 27 listopada 1992 r., 259. Konferencja Plenarna Episkopatu Polski [w:] *Listy pasterskie*.
- List Episkopatu Polski na Niedzielę Świętej Rodziny*, Jasna Góra, 30 grudnia 2001 r., „L' Osservatore Romano”, Rok XXIII, nr 2 (240) 2002.
- Komunikat z 324. Zebrania Plenarnego Konferencji Episkopatu Polski*, Warszawa, 22 października 2003 r., http://episkopat.pl/dokumenty/komunikaty_zp_kep/4790.1_Komunikat_z_324_Zebrania_Plenarnego_Konferencji_Episkopatu_Polski.html (dostęp: 10.02.2013).

- Komunikat z 325. Zebrania Plenarnego Konferencji Episkopatu Polski*, Częstochowa, 28 listopada 2003 r., http://episkopat.pl/dokumenty/komunikaty_zp_kep/4789.1,Komunikat_z_325_Zebrania_Plenarnego_Konferencji_Episkopatu_Polski.html (dostęp: 10.02.2013).
- Słowo pasterskie biskupów polskich z okazji Dnia Papieskiego*, Uroczystość Matki Boskiej Częstochowskiej, Jasna Góra, dnia 26 sierpnia 2004 r., „L'Osservatore Romano”, Rok XXV, nr 11–12 (268) 2004.
- Oświadczenie Rady Stałej Konferencji Episkopatu Polski w sprawie projektu ustawy o świadomym rodzicielstwie*, Warszawa, 21 września 2004 r., „L'Osservatore Romano”, Rok XXV, nr 11–12 (268) 2004.
- Komunikat z 330. Zebrania Plenarnego Konferencji Episkopatu Polski*, Częstochowa, 26 listopada 2004 r., „L'Osservatore Romano”, Rok XXVI, nr 2 (270) 2005.
- Komunikat Rady Stałej Konferencji Episkopatu Polski*, Warszawa, 8 lutego 2005 r., „L'Osservatore Romano”, Rok XXVI, nr 3 (271) 2005.
- List Rady Stałej Konferencji Episkopatu Polski do Marszałka Sejmu RP*, Warszawa, 10 lutego 2005 r., „L'Osservatore Romano”, Rok XXVI, nr 3 (271) 2005.
- List abpa Józefa Michalika do Marszałka Sejmu RP w sprawie debaty nad zmianą art. 38 Konstytucji*, Przemysł–Warszawa, 2 listopada 2006 r., „L'Osservatore Romano”, Rok XXVII, nr 6 (288) 2006.
- Komunikat z 339. Zebrania Plenarnego Konferencji Episkopatu Polski*, Warszawa, 14 marca 2007 r., http://episkopat.pl/dokumenty/komunikaty_zp_kep/4774.1,Komunikat_z_339_Zebrania_Plenarnego_Konferencji_Episkopatu_Polski.html (dostęp: 10.02.2013).
- W najwyższej wagi sprawie. Do wszystkich ludzi dobrej woli – prośba ks. bpa Kazimierza Górnego*, przewodniczącego Rady ds. Rodziny przy KEP, Rzeszów, 20 marca 2007 r., http://www.rdkkana.rzeszow.opoka.org.pl/rdk/html/Ochrona_zycia-RM_2021.03.2007_do_innych_mediow.html (dostęp: 10.07.2012).
- Słowo biskupów po Konferencji Episkopatu Polski na temat młodzieży*, Kamień Śląski, 16 czerwca 2007 r., http://episkopat.pl/dokumenty/listy_pasterskie/4490.1,Slowo_biskupow_po_Konferencji_Episkopatu_Polski_na_temat_mlodziemy.html (dostęp: 10.07.2012).
- Stanowisko Rady Stałej KEP i biskupów diecezjalnych z Jasnej Góry w sprawie rezolucji Zgromadzenia Parlamentarnej Rady Europy z dn. 16 kwietnia 2008 roku*, Jasna Góra, 2 maja 2008 r., w wigilię Uroczystości Królowej Polski, <http://www.kuria.lomza.pl/index.php?wiad=2272> (dostęp: 14.08.2012).
- Komunikat z 347. Zebrania Plenarnego Konferencji Episkopatu Polski*, Warszawa, 11 marca 2009 r., <http://www.opoka.org.pl/aktualnosci/news.php?s=opoka&id=28287> (dostęp: 29.11.2012).
- Święty arcybiskup Zygmunt Szczęsny Feliński – patronem czasów trudnych – homilia abp. Józefa Michalika* wygłoszona podczas dziękczynienia za kanonizację św. abp. Zygmunta Szczęsnego Felińskiego, Warszawa, 8 marca 2010 r., <http://www.przemyska.pl/duszp/start.php?go=shomilie> (dostęp: 19.02.2011).
- Komunikat z 351. Zebrania Plenarnego Konferencji Episkopatu Polski*, Warszawa, 9 marca 2010 r., http://episkopat.pl/dokumenty/komunikaty_zp_kep/4598.1,Komunikat_z_351_Zebrania_Plenarnego_Konferencji_Episkopatu_Polski.html (dostęp: 10.02.2013).

Wychowywać do wartości. List pasterski Episkopatu Polski z okazji III Tygodnia Wychowania (15–21 września 2013 r.), Kraków, 21 czerwca 2013 r., http://episkopat.pl/do-kumenty/listy_pasterskie/5295.1,Wychowywac_do_wartosci.html (dostęp: 23.04. 2013).

Opracowania

- Kondratiewa-Bryzik J., 2009, *Początek prawnej ochrony życia ludzkiego w świetle standardów międzynarodowych*, Warszawa.
- Kowalczyk K., 2012, *Partie i ugrupowania parlamentarne wobec Kościoła katolickiego w Polsce latach 1989–2011*, Szczecin.
- Mariański J., 2001, *Kryzys moralny czy transformacja wartości? Studium socjologiczne*, Lublin.
- Niewidzialne światło. Z abp. Józefem Życińskim rozmawiają Dorota Zańko i Jarosław Gowin*, 2011, Kraków.
- Stawrowski Z., 2014, *Budowanie na piasku. Szkice o III Rzeczypospolitej*, Ośrodek Myśli Politycznej, Kraków.
- <http://www.sejm.gov.pl/sejm7.nsf/PrzebiegProc.xspid=94EA6DEB385F18EDC1257B1A0027B8D8> (dostęp: 28.04.2015).

The issue of the legal protection of life in the enunciations of the Conference of the Polish Episcopate in the years 1989–2010

Abstract

The purpose of this article is to present the issue of the legal protection of life in the light of the enunciations of the Conference of the Polish Episcopate in the years 1989–2010. It was an important element of the program of official statements of the Episcopal Conference, which recognized this issue as particularly important in an era of accelerated cultural changes. The Episcopal Conference also emphasized this issue should meet with particular interest on the part of the state. It strove to achieve respect for the inviolable right to life of every human being from the moment of conception. It stressed that this right is a fundamental moral value and an essential element of civilized society.

The problem of the liberalization or strengthening of regulations on abortion was the subject of many political campaigns in Poland in the nineties. The real attitudes of Poles towards abortion were shaped as a result of the confrontation of various ideological currents.

The Church does not permit dialogue on the fundamental issues covered by the principles of the social teaching of the Church, so its position cannot be flexible on these issues. The Episcopal Conference could not agree to the introduction of legislative changes that violate the laws of the Church and undermine its moral principles. Catholic values and moral principles cannot be a subject to any negotiations and there is no moral compromise towards them. Consequently, the Polish Bishops' Conference has always had an uncompromising attitude to the defence of life and the family as the basic unit of society, based on marriage between man and woman.

Key words: Right to life, Polish Bishops' Conference